

Quan València va rimar amb Florència

A principi del segle XVI, arriben a València dos pintors hispans coneguts com "els Hernandos", introductors del renaixentisme del 'quattrocento' florentí a la península. El Museu Valencià de Belles Arts els dedica aquests dies una exposició antològica.

DAVID VIJUESCAS

"Els Hernandos" introdueixen a València una pintura llunyana de l'art gòtic dominant. El seu art irromp ací com una cosa totalment innovadora.

Va ser una rima directa, intensa i primerenca. De Florència venia el nou aire del Renaixement i València, sempre oberta i ben disposada al fecund vent de Llevant, va ser la primera ciutat hispana a rebre la gràcia i l'encís d'aquell *quattrocento* florentí. No podem oblidar que, a primeries del s. XVI, mig Itàlia era del nostre rei; que a Roma hi havia un pontífex valencià, Alexandre VI de Borja, el segon d'aquesta nissaga; que el català era llengua corrent a la cúria romana; que Pere Lluís de Borja, nebot-nét del papa, era arquebisbe de València; i que Jeroni de Vich, noble valencià que es construirà a la capital del regne un magnífic palau renaixentista, ara en procés de recuperació, era l'ambaixador del rei Ferran el catòlic a Roma.

Després de l'esplendor política i cultural de la ciutat durant el segle XV, València, la capital indiscutible de la Corona d'Aragó i una de les cinc primeres ciutats europees del moment, havia de ser per dret, a començament del segle XVI, la porta d'entrada a la península de la nova fe artística nascuda a Florència, la ciutat de Botticelli, Leonardo da Vinci i de Miquel Àngel poques dècades abans. I els encarregats de portar la bona nova de la pintu-

ra renaixentista a València van ser dos pintors hispans de misteriosa biografia coneguts com "els Hernandos", a qui aquests dies, i fins el 5 de maig, el Museu de Belles Arts de València dedica una magna exposició antològica de la qual ha estat comissari, com ho va estar també de la dedicada l'any passat a Joan Macip, pare de Joan de Joanes, el director del Museu, Fernando Benito Domènech.

—*Qui van ser els Hernandos?*

—Fernando Yáñez de la Almedina i Fernando de los Llanos són dos pintors nascuts a la Manxa no sabem quan, però que vingueren a València l'any 1506 per a pintar les portes de l'antic retaule de plata de la catedral, el mateix que va ser convertit en moneda a Mallorca quan la guerra del francès. De l'emperador Carles V es conta que contemplant l'obra va dir: "Si el retaule és de plata, no hi ha dubte que les portes són d'or". L'estil que tenen és absolutament florentí, de Leonardo da Vinci, però la seua memòria s'havia perdut des del segle XVI fins a 1891, quan el canonge i investigador Roc Chabàs va descobrir a l'arxiu de la Seu el contracte original de l'obra del retaule amb els noms dels autors fins aleshores desconeguts. Va ser un descobriment sorprenent perquè es tracta de dos pintors importants esborrats per la història. Per això ha estat difícil de reunir el conjunt de la seua obra, indetectable només des de fa cent anys. Desconecem encara la seua etapa italiana, tot i que hom sospita que Fernando de los Llanos, el més leonardesc dels dos, és el "Ferrando Spagnolo" que col·laborà amb el mestre en el desaparegut fresc de la "Batalla de Anghiari" que va adornar el Palau de la Senyoria de Florència.

—*Quina és la importància de la seua pintura en l'art valencià?*

—És importantíssima, perquè en el seu temps no hi ha res que se'ls assemble. A començaments del XVI tota la pintura que es fa a la península ibèrica és gòtica, flamenquitzant, amb fons i corones daurats, amb plegats angulosos... La pintura dels Hernandos irromp ací a València com una cosa rara i innovadora, singularíssima. És evident que s'han format a Florència al costat de Filippo Lippi, Botti-

celli, Leonardo, Perugino... que són el *quattrocento*, l'avançada del Renaixement en una Europa absolutament gòtica. Arriben a València, enviats segurament pel cardenal Pere Lluís Borja, arquebisbe de la ciutat resident a Roma, per a pintar el retaule de la Seu. Una València culta i rica on hi ha altres famílies com els Pertusa o els Vich (Jeroni Vich serà ambaixador de Ferran el Catòlic a Roma el 1507) també relacionadíssimes amb Itàlia. La seua presència ací és com una *rara avis*, perquè fan una pintura d'una modernitat rigorosíssima, que molta gent no devia comprendre, com li va passar també al gran Leonardo en el seu moment.

—Per què València?

—La ciutat de València és una de les ciutats més riques i modernes d'aquella Europa. El fet de portar aquests pintors, l'obra dels quals ara es veu com una cosa clàssica, enmig d'aquell món gòtic, s'ha de veure com una aposta trencadora. No feien la imatge de devoció a què estaven acostumats els fidels. Calia ser persones molt cultes per tal d'admetre l'obra dels Hernandos com una imatge de devoció. Pensem, per exemple, en la Santa Caterina, ara al Museu del Prado, que sembla molt més una princesa que no pas una santa. No porta aurèola de santitat i la seua cara, la seua joventut, l'harmonia del conjunt, mostren l'ideal femení del Renaixement.

—Quina és la importància de les portes del retaule de la Seu de València?

—Són pintures que es tarden molt a fer, que tenen molt de treball. Ara que es veuen de prop, hi ha fragments en els quals es veu que s'ha tardat moltes setmanes. Es pot calcular que cada taula va costar de pintar sis mesos. I en són dotze en total. El contracte va ser per tres anys. Pintaren al mateix temps mitja dotzena de taules cadascú, pels dos costats, perquè foren visibles tant quan el retaule era tancat com obert, amb escenes de la vida de la Mare de Déu, a qui està dedicada la Seu de València. En acabar aquesta obra, Fernando de los Llanos es queda a València per tal de pintar les portes dels grans orgues que hi havia a banda de l'antic cor central. Aquestes pintures, que s'han descobert ara, són petites, però molt boniques. L'obra de disseny i decoració dels orgues durà fins 1515. A partir d'aquesta data, que deixen de treballar per al capítol de València, la qualitat de la seua obra decau, potser per culpa de la menor exigència dels clients. És el cas de les taules d'Aiora, la Llosa de Ranes o Xàtiva. Després els "Hernandos" se separen i l'un pinta per Múrcia i l'altre per Conca. Però la seua evolució ja no va anar a més, sinó a menys, es va estancar. Des de la seua vinguda d'Itàlia no integren ingredients nous, perquè tots els models que tenen són italians, de començament de segle, quan encara la Capella Sixtina no ha estat pintada. Ho fou el 1509, i ells ja no la conegueren. Quan es produeix el canvi cap al manierisme ja són fora d'Itàlia. La seua obra de València és del millor moment, de l'època del Miquel Àngel jove, d'abans que el Renaixement abandonés Florència per instal·lar-se a Roma.

—A banda de les dotze taules de la catedral de València, què veurem a l'exposició?

—Hi ha pintures precioses de l'església de Sant Nicolau de València, que s'han restaurat per a l'ocasió; sis taules del Museu, dues que feia molts anys que no s'exhibien, també restaurades; una altra de la catedral; del Museu del Patriarca; del Meadows Museum de Dallas; de la pinacoteca de Brera de Milà; de col·leccions particulars de Barcelona i Madrid; de la col·lecció March de Palma de Mallorca; de Múrcia i de Caravaca de la Creu; i s'han dut uns dibuixos de Yáñez, de la col·lecció de Lluís XIV, que ha deixat, excepcionalment i gràcies a la importància de la mostra, el Museu del Louvre, inèdits fins ara, fins i tot a França. És molt difícil que es torne a ajuntar un conjunt tan important com el que ara es mostra. Mai s'ha fet una exposició sobre uns pintors hispans del Renaixement sobre taules d'aquesta envergadura. El millor que hi ha València, sens dubte, és açò. I ara tenim, al Museu de Belles Arts, una oportunitat d'un caràcter tan impressionant com si fórem a la Galeria dels Uffizzi de Florència mirant l'obra de Botticelli o de Perugino.

Fernando Benito, director del Museu de Belles Arts de València, és el comissari de l'exposició:
"Ara tenim, al Museu de Belles Arts una oportunitat d'un caràcter tan impressionant com si fórem a la Galeria dels Uffizzi de Florència."

Fins el proper dia 5 de maig, València, gràcies a l'exposició "Els Hernandos, pintors hispans de l'entorn de Leonardo", rimarà, més que mai, amb Florència, on viatjarà una part d'aquesta mostra per tal de ser exhibida a la Casa Buonarrotti.

Toni Mestre